Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально- наукового
інституту педагогіки і психології
проф._____Світлана КОНДРАТЮК
«28» серпня 2024 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 5 ПСИХОЛОГІЯ

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма
Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

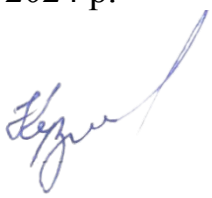
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією
НН інституту педагогіки і психології
«28» серпня 2024 р.
Голова: _____Юлія БОНДАРЕНКО
д. пед. наук, професор

Суми 2024

Розробники:
Викладач дисципліни: к філос.н, доцент, доцент кафедри психології
Пасько Катерина Миколаївна

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри
д. психол. н., професор Світлана КУЗІКОВА

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 6</td><td rowspan="13">бакалавр</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="12">Загальна кількість годин – 180</td><td colspan="2">1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td colspan="2">1-й, 2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год./ 16 год.</td><td>4 год./ 2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>16 год./ 18 год.</td><td>4 год./ 4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>56 год./ 54 год.</td><td>82 /82 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації</td></tr>
<tr><td>2 год./2 год.</td><td>-/2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
екзамен</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Психологія» є: на основі засвоєння теоретичних і прикладних практико-орієнтованих понять основних галузей сучасної психології стимулювати розвиток у майбутніх педагогів початкових умінь використання цих знань для оптимального вирішення різноманітних професійних і особистісних проблем; формувати у студентів стійкі переконання у значущості та цінності особистості інших людей і своєї власної; виховувати прагнення до самопізнання та самовдосконалення.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія» є:

1. Засвоєння студентами бази наукових знань про:

• закономірності психічної діяльності людини;

• соціальну природу і прояви особистості та про групи як суб`єкт діяльності і соціальних відносин;

• сутність, закономірності та етапи психічного розвитку людини.

2. Формування у студентів переконання у тому, що психологічні знання – основний науковий фундамент педагогічної діяльності, який забезпечує її творчий характер.

3. Розвиток психологічного мислення майбутніх педагогів, яке передбачає самостійне творче вирішення психолого-педагогічних задач.

4. Активізація неформального інтересу в студентів до духовного світу людини, розвиток поваги до проявів психічної діяльності інших людей.

5. Розвиток у студентів здатності до самоаналізу, адекватної самооцінки, усвідомлення себе як особистості та потреби у саморозвитку та самовдосконаленні.

6.Формування у студентів інтересу, поваги та любові до дітей, як необхідної умови їхньої майбутньої професії.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_ 2866f.pdf).

Методи навчання

Проблемно-пошукові, проєктні, інтерактивні (тренінги, дистанційні освітні технології, психологічні ігри), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Вивчення дисципліни «Психологія» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою **компетентностей:**

Інтегральна компетентність: **ІК.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК): **ЗК 1.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (громадянська компетентність). **ЗК 2.** Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність). **ЗК 4.** Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у

професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (лідерська компетентність).

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ЗК 6. Здатність грамотно використовувати державну мову у професійній діяльності, чітко й аргументовано висловлювати свої думки, міркування, почуття; використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації в галузі професійної діяльності; здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства зі збереженням національної культурної ідентичності.

ЗК 7. Здатність до освіти протягом життя, що передбачає здатність визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку.

ЗК 8. Здатність усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, сумлінно виконувати професійні обов’язки; дотримуватися принципів толерантності, етики вчителя, академічної доброчесності; здатність до саморефлексії та самовдосконалення, на основі чого формувати ціннісні орієнтації молоді; здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, формувати soft-skills здобувачів освіти.

Предметні (фахові) компетентності спеціальності (ПК):

ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів у створенні зв’язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа.

ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання відповідно до обов’язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів.

ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за погреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в Новій українській школі.

ПК 4. Психологічна компетентність як здатність: визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів;використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність; формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

ПК 5. Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поціновувати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПК 6. Компетентність педагогічного партнерства як здатність: до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

ПК 7. Інклюзивна компетентність як здатність: створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

ПК 8. Здоров’язбережувальна компетентність як здатність: організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров’язбережувальні технології під час освітнього процесу; здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни; формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя; зберігати особисте фізичне та психічне здоров’я під час професійної діяльності.

ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувані різноманітні підходи до розв’язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою успішного вивчення студентами навчальної дисципліни «Психологія» є достатній рівень підготовленості з дисциплін освітньої галузі «Мова і література» з навчальних планів закладів середньої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін має базуватися на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання) та їх деталізації. Формулювання результатів навчання мають зазначати рівень їх сформованості, наприклад, через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

Програмні результати навчання визначені ООП

Знання: **ПРЗ 8.** Знати вікові та індивідуальні особливості учнів, методи роботи в інклюзивному освітньому середовищі.
Уміння: **ПРУ 2.** Когнітивні та практичні уміння/навички використовувати різні методи, форми і засоби для навчання учнів української мови і літератури, англійської мови, враховувати вікові психологічні особливості учнів у процесі навчання. **ПРУ 4.** Когнітивні та практичні уміння/навички отримувати, оцінювати та застосовувати дані в галузі професійної діяльності, у т.ч. із закордонних джерел. **ПРУ 6.** Когнітивні та практичні уміння/навички орієнтуватися в інформаційному просторі, кіберпросторі, критично оцінювати інформацію, використовувати інформаційно-цифрові технології і розробляти нові електронні освітні ресурси; дотримуватися норм професійної етики та захищати дані у процесі е-комунікації.
Комунікація: **ПРК 1.** Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у професійному середовищі. **ПРК 2.** Готовність консультувати колег з особливостей в організації освітнього процесу, актуальних питань методики навчання української мови і літератури, англійської мови, донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації з дотриманням професійної етики.
Автономія і відповідальність: **ПРА 1**. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти, здатність раціонально планувати час на виконання професійних обов'язків, діяти соціально відповідально та свідомо. **ПРА 2.** Спроможність керувати проєктами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі. **ПРА 3.** Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним

ступенем автономії.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	«Відмінно» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані на високому рівні, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
82-89	«Дуже добре» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
74-81	«Добре» – навчальна діяльність якісна та відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без суттєвих пробілів, деякі практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки.
64-73	«Задовільно» – навчальна діяльність якісна та відповідає основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, але пробіли не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі види завдань виконані з помилками.
60-63	«Посередньо» – навчальна діяльність слабка та не відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні деякі пробіли, деякі практичні навички роботи не сформовані, багато навчальних завдань, що передбачені програмою навчання, не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального.
35-59	«Незадовільно» (з можливістю перескладання) – навчальна діяльність низької якості та не відповідає

	основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні суттєві пробіли у знаннях, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.
1-34	«Незадовільно» (без можливості перескладання) – навчальна діяльність низької якості та не відповідає вимогам, теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до будь-якого значимого підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 - 89	**B**	**добре**
74 - 81	**C**	
64 - 73	**D**	**задовільно**
60 - 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1 - 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ																						
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3			РОЗДІЛ 4					РОЗДІЛ 5					Разом	Сума	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 4.1	Т 4.2	Т 4.3	Т 4.4	Т 4.5	Т 5.1	Т 5.2	Т 5.3	Т 5.4	Т 5.5				
Поточний контроль																						
1	1	2	2	2	4	2	2	2	1	1	3	1	2	1	1	2	2	2	34	75	25	100
Контроль самостійної роботи																						
4	4	2	2	2	2	2	3	3	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	41			

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ																					
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3			РОЗДІЛ 4					РОЗДІЛ 5					Разом	Сума	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 3.1	Т 3.2	Т 3.3	Т 4.1	Т 4.2	Т 4.3	Т 4.4	Т 4.5	Т 5.1	Т 5.2	Т 5.3	Т 5.4	Т 5.5				
Поточний контроль																						
	5	5				5								5					20	75	25	100
Контроль самостійної роботи																						
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	3	3	3	3	55			

* Згідно з Положенням *«Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка. Новою редакцією»* від 28.11.2022 року можливе зарахування результатів навчання. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення «Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року). Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, в проведенні психодіагностичних методик, обробленні та аналізі їхніх результатів, в виконанні, обговоренні та оцінюванні практичних завдань, тестування за розділами, індивідуальне навчально-дослідне завдання у вигляді письмові роботи. Результати самостійної роботи контролюються з використанням технології дистанційного навчання.

Підсумковий контроль – усний екзамен за білетами.

6. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до психології

Тема 1.1 Загальна характеристика психології

Походження слова «психологія». Значення психологічних знань для розвитку людства і життєдіяльності людини. Психологія «життєва» та наукова. Значення психологічної складової в освітньому просторі сучасного суспільства. Значення психології для педагогічної діяльності.

Психологія як складна система наук. Галузі сучасної психології та їх стисла характеристика. Місце психології в системі наук за Є.О. Клімовим.

Становлення психології як науки. Етапи історичного розвитку психології. Основні напрямки сучасної психології.

Історія психологічної думки в Україні. Психологічні погляди філософів епохи Київської Русі. Психологія в Києво-Могилянській академії. Розвиток української психології в радянський період. Проблеми становлення сучасної української психології.

Методи психології як науки. Теоретико-методологічні основи психологічної науки. Основні етапи психологічного дослідження.

Класифікація методів за Б.Г. Ананьєвим. Стисла порівняльна характеристика основних і додаткових методів дослідження. Значення психологічних досліджень в роботі педагога.

Тема 1.2 Предмет психології

Проблема предмету психології як науки. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння сутності й походження психіки. Поняття про психіку як форму відображення. Специфічні властивості психічного відображення. Основні функції психіки.

Мозок і психіка. Фізіологічні основи психічної діяльності. Будова нервової системи, головного мозку, та головного мозку людини. Теорія умовно-рефлекторного навчання І.П. Павлова. Локалізація психічних

функцій та функціональна асиметрія півкуль головного мозку.

Психіка та еволюція нервової системи. О.М. Леонтьєв «Про стадії та рівні психічного відображення у тварин».

Свідомість як вищий рівень психічного відображення. Соціально-історична детермінація свідомості. Основні ознаки свідомості.

Культурно-історична концепція розвитку психіки людини Л.С. Виготського. Поняття вищих психічних функцій та їх соціальне походження. Інтеріоризація. Етапи інтеріоризації.

Поняття несвідомого. Види неусвідомлюваних психічних явищ.

Розділ 2. Особистість: сутність, структура, властивості, прояви

Тема 2.1 Особистість

Визначення поняття «особистість». Проблема співвідношення біологічного та соціального в розвитку особистості. Основні періоди в історії вивчення та дослідження особистості. Теорії особистості.

Проблема активності особистості. Поняття потреби. Класифікації потреб. Проблема походження та співвідношення потреб. «Піраміда потреб» за А. Маслоу.

Поняття мотиву та мотивації. Неусвідомлювані та усвідомлювані мотиви. Поняття про спрямованість особистості.

Поняття про самосвідомість особистості. «Я-концепція» та її компоненти. Самооцінка, рівень домагань та самоповага.

Поняття про психологічний захист особистості. Механізми психологічного захисту особистості.

Тема 2.2 Емоційно-вольові властивості особистості

Поняття про емоції і почуття. Основні функції емоцій і почуттів. Фізіологічні основи емоцій.

Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті. Емоційні стани. Форми переживання почуттів.

Поняття про вищі почуття. Класифікація вищих почуттів.

Емоційні властивості особистості, їх прояви та формування.

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі. Фізіологічні основи волі. Роль другої сигнальної системи у формуванні вольових дій. Прості та складні довільні дії. Характеристика вольового акту.

Основні властивості волі. Класифікація вольових якостей особистості. Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Тема 2.3 Складні індивідуальні властивості особистості

Темперамент. Визначення темпераменту. Історія розвитку вчення про темперамент. Характеристика типів темпераменту за основними властивостями. Роль темпераменту в праці та навчанні.

Характер. Визначення характеру. Природні і соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Групи рис характеру. Поняття

про акцентуації характеру. Формування характеру в дитячому віці. Самовиховання характеру.

Здібності. Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Показники здібностей. Історія експериментального дослідження здібностей. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей. Формування та розвиток здібностей.

Тема 2.4 Діяльність та спілкування особистості

Діяльність та активність. Поняття про діяльність. Основні відмінні риси діяльності особистості. Діяльність як фактор психічного розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності.

Структура діяльності. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Дії та їх види. Освоєння діяльності. Сутність навичок і вмінь. Поняття про звички. Основні види діяльності та їх психологічна характеристика.

Спілкування. Визначення спілкування та його значення в житті людини. Потреба у спілкуванні як одна з найпотужніших потреб особистості. Взаємозв'язок спілкування та діяльності. Функції спілкування. Основні характеристики та види спілкування. Структура спілкування.

Обмін інформацією в процесі спілкування. Складові комунікативного акту. Вербальні та невербальні засоби комунікації.

Спілкування як взаємодія людей. Поняття соціальної ролі, види соціальних ролей. «Рольове віяло» особистості та рольовий конфлікт. Поняття про транзакцію та транзактні ролі за Е. Берном.

Спілкування як розуміння людьми один одного. Поняття соціальної перцепції. Основні перцептивні механізми у спілкуванні.

Розділ 3. Психологія груп та особистості в групі

Тема 3.1 Психологія груп

Проблема групи в соціальній психології. Поняття соціальної групи. Основні характеристики групи. Загальна класифікація груп. Поняття рівня розвитку групи. Колектив як група. Стадії та рівні розвитку колективу.

Поняття великої групи. Загальна характеристика великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп.

Психологічні особливості етнічних груп. Поняття «національний характер» та «національний менталітет». Психологічні особливості українського національного характеру та менталітету.

Стихійні групи. Види стихійних груп. Психологічні механізми натовпу.

Мала група в соціальній психології. Класифікація малих груп. Психологічна структура та динамічні процеси в групі. Загальна характеристика процесів диференціації та інтеграції в малій групі. Авторитет, його сутність, походження та види. Лідерство в групах. Теорії лідерства. Типологія лідерів. Стилі керівництва та чинники, що його визначають.

Психологічні особливості роботи педагога з учнівськими групами.

Родина як мала соціальна група.

Тема 3.2 Особистість в групі. Міжособистісні стосунки.

Феномен групового тиску. Поняття конформізму, його сутність та види. Підкорення, як різновид конформізму. Умови прояву конформності.

Соціальна фасилітація та її психологічні причини. Соціальні лінощі. Деіндивідуалізація особистості в групі. Поняття та соціальні обставини її виникнення.

Проблеми міжособистісних стосунків. Міжособистісна атракція. Чинники атракції. Прив'язаність та товариство, дружба, кохання.

Природа та різновиди соціально-психологічних упереджень. Емоційні та когнітивні джерела упереджень. Проблеми подолання упереджень.

Поняття про соціалізацію. Фактори та етапи соціалізації. Входження зрілої особистості у групу.

Тема 3.3 Агресія та конфлікти

Загальна психологічна характеристика агресії. Теорії агресії. Поширеність агресії та її види. Аналіз причин людської агресії.

Поняття альтруїзму. Підходи до пояснення альтруїзму. Емпатія як джерело справжнього альтруїзму.

Поняття конфлікту в психології. Функції конфлікту. Причини виникнення конфліктів. Конструктивні та деструктивні конфлікти. Внутрішньоособистісний та соціально-психологічний конфлікт. Психологічна сутність соціально-психологічних конфліктів та їх класифікація. Динаміка конфлікту. Типові стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях за У. Томасом та Р. Кілменом.

Об'єктивні умови, що сприяють профілактиці деструктивних конфліктів. Засоби попередження конфліктних ситуацій. Засоби впливу «третьої особи» на конфлікт. Засоби саморозв'язання конфліктів.

Розділ 4. Пізнавальна діяльність людини

Тема 4.1 Увага

Поняття про увагу. Функції уваги. Фізіологічна основа уваги.

Види уваги. Мимовільна увага та фактори, які її зумовлюють. Особливості довільної уваги. Післядовільна увага.

Властивості уваги. Неуважність, її причини. Уявна та справжня неуважність.

Розвиток уваги у дітей, боротьба з неуважністю та відволіканням. Основні критерії розвинутої уваги. Основні шляхи формування та управління уваги.

Тема 4.2 Відчуття та сприймання

Поняття про відчуття. Фізіологічна основа відчуттів. Будова аналізатора за І.П. Павловим.

Класифікація відчуттів. Основні властивості відчуттів. Загальні закономірності відчуттів.

Поняття про сприймання. Значення сприймання в життєдіяльності

людини. Порівняння відчуття та сприймання. Специфіка сприймання людиною. Фізіологічна основа сприймання. Сприймання як дія.

Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань. Класифікація і види сприймань.

Особливості сприймання людиною часу, простору, руху.

Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Тема 4.3 Пам'ять

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини.

Теорії пам'яті в психології. Фізіологічна, фізична та біохімічна теорії пам'яті.

Основні види пам'яті. Класифікація видів пам'яті. Психологічна характеристика видів пам'яті.

Процеси пам’яті. Основні види запам'ятовування. Умови ефективного запам'ятовування.

Відтворювання. Види відтворювання. Збереження та забування. Закони збереження та забування.

Індивідуальні особливості і типи пам’яті.

Тема 4.4 Мислення.

Поняття про мислення. Основні характеристики мислення. Взаємозв'язок
мислення та мови. Фізіологічні основи мислення. Функції мислення. Проблема «мислення тварин».

Логічні форми мислення. Поняття, їх види. Правила визначення понять. Судження. Види суджень. Умовиводи, види умовиводів.

Функціонально-операційна сторона мислення. Розумові операції та їх психологічна характеристика.

Види мислення. Психологічна характеристика видів мислення.

Індивідуальні відмінності у мисленні людини. Якості мислення. Типи мислення. Проблема діагностики рівня інтелектуального розвитку людини.

Основні етапи формування мислення.

Тема 4.5 Уява

Поняття про уяву. Основні відмінності уяви від образів пам'яті та сприйняття. Роль уяви в житті людини. Основні функції уяви. Фізіологічні основи уяви. Уява та органічні процеси.

Класифікація видів уяви.

Аналітико-синтетичний характер засобів уяви. Індивідуальні особливості уяви людини.

Загальне уявлення про творчість. Креативність.

Розділ 5. Етапи та чинники розвитку особистості в онтогенезі

Тема 5.1 Закономірності психічного розвитку та формування особистості

Аналіз проблеми психічного розвитку. Питання про співвідношення біологічного і соціального впливу на психічний розвиток та формування особистості.

Розвиток людини як процес оволодіння соціально-історичним досвідом. Історико-культурна теорія розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського. Основні закони психічного розвитку дитини.

Проблема співвідношення процесу розвитку і навчання. Поняття про рівень актуального розвитку та зону найближчого розвитку.

Поняття вікового періоду. Критерії психічного розвитку; соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, вікові новоутворення, кризи розвитку, закон чергування різних типів діяльності. Основні лінії та напрямки психічного розвитку: розвиток особистості та пізнавальної сфери. Вікова періодизація психічного розвитку дитини. Механізм зміни вікових періодів.

Тема 5.2 Психічний розвиток дитини від народження до школи

Сучасна психологія про важливість пренатального періоду у розвитку дитини. Народження як новий якісний етап життя.

Період новонародженості. Безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини. «Комплекс пожвавлення» – завершення періоду новонародженості.

Соціальний та емоційний розвиток дитини першого року життя. Соціальна ситуація розвитку «мати-дитина», провідний вид діяльності. Розвиток орієнтації в оточуючому середовищі. Формування способів спілкування з дорослими.

Психологічні особливості розвитку дитини від 1 до 3 років. Виникнення нової соціальної ситуації розвитку. Розвиток предметної гри. Розумовий розвиток дитини. Передумови формування особистості.

Криза 3-х років життя її причини, прояви та шляхи подолання.

Психологічна характеристика дошкільника. Провідна роль сюжетно-рольової гри в психічному розвитку дошкільника. Вплив гри на емоційну та вольову сферу. Виникнення ієрархії мотивів. Розвиток пізнавальних процесів.

Формування внутрішньої особистої самооцінки. Оволодіння соціальними нормами. Виникнення совісті.

Сутність та компоненти готовності дитини до навчання в школі.

Тема 5.3 Психологія молодшого школяра

Соціальна ситуація розвитку дитини, що вступила до школи. Проблеми адаптації першокласників до навчання в школі.

Навчальна діяльність як провідний вид діяльності молодших школярів. Центральні новоутворення свідомості в молодшому шкільному віці. Особливості навчальної мотивації молодших школярів.

Гра і інші види діяльності в молодшому шкільному віці.

Розумовий розвиток молодшого школяра. Особливості формування

інтелектуальних процесів. Пам'ять молодшого школяра, шляхи підвищення її ефективності. Особливості уяви та уваги.

Соціальне життя молодшого школяра. Спілкування з батьками та іншими дорослими. Роль особистості вчителя у навчанні та вихованні молодшого школяра. Особливості спілкування з однолітками.

Особистість дитини молодшого шкільного віку. Особливості розвитку самосвідомості. Статева ідентифікація. Розвиток почуттів. Особливості волі. Формування соціальної активності молодшого школяра.

Індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці.

Тема 5.4 Психологія підлітка

Соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці. «Почуття дорослості» – центральне новоутворення свідомості у підлітковому віці. Кризовий характер підліткового періоду. Засоби попередження та подолання кризових явищ.

Характеристика психологічних особливостей особистісного розвитку підлітків. Інтимно-особистісне спілкування з однолітками як провідна діяльність підліткового віку (Д. Б. Ельконін).

Особливості спілкування підлітків з старшими та однолітками.

Особливості психічного розвитку в підлітковому періоді. Потребово-мотиваційна сфера підлітка. Самосвідомість та самовиховання підлітка. Формування світогляду підлітка, моральної самосвідомості і прагнення до самовиховання і самоосвіти.

Пізнавальний розвиток підлітка. Шкільна неуспішність: причини невдач, шляхи підвищення ефективності навчання. Типологія педагогічних конфліктів.

Патологічні порушення поведінки і розвитку в підлітковому віці.

Підліток в сучасній економічній ситуації. Передумови переходу до юнацького періоду.

Тема 5.5 Психологія ранньої юності

Юність як етап життєвого шляху людини. Соціальна ситуація розвитку у юнацтві. Вікова стратиграфія (М. Мід) та види суспільства. Особливості спілкування юнаків з старшими в умовах префігуративного суспільства.

Критерії виділення юнацького віку – молодшого і старшого. Нове положення в системі суспільних відносин. Прагнення до самовизначення. Роль суспільно-корисної праці (навчально-професійної діяльності) як провідної діяльності в юнацькому віці. Центральне психологічне новоутворення віку – потреба самовизначення.

Розвиток пізнавальних і професійних інтересів, вироблення ціннісних орієнтацій, формування і розвиток матеріалістичного світогляду. Побудова життєвих планів і вибір професії.

Розвиток емоцій і волі, творчої активності в юнацькому віці. Сексуальний розвиток.

Передумови переходу до нового віковому періоду.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самост. робота		Лекції	Практичні	Консультації	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ										
ТЕМА 1.1 Загальна характеристика психології.	**8**		1		7	**11**	2	1		8
ТЕМА 1.2 Предмет психології.	**10**	2	1		7	**9**		1		8
РОЗДІЛ 2.ОСОБИСТІСТЬ: структура, властивості, прояви										
ТЕМА 2.1. Особистість.	**9**	2	2		5	**11**	2	1		8
ТЕМА 2.2. Емоційно-вольові властивості особистості.	**9**		2	2	5	**8**				8
ТЕМА 2.3. Складні індивідуальні властивості особистості.	**10**	2	2		6	**8**				8
ТЕМА 2.4. Діяльність та спілкування людини.	**13**	3	4		6	**9**		1		8
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЯ ГРУП ТА ОСОБИСТОСТІ В ГРУПІ										
ТЕМА 3.1. Психологія груп.	**11**	2	2		7	**13**	2	1		10
ТЕМА 3.2. Особистість в групі. Міжособистісні стосінки.	**12**	3	2		7	**9**		1		8
ТЕМА 3.3. Агресія та конфлікти.	**11**	2	2		7	8				8
РОЗДІЛ 4. ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ										
ТЕМА 4.1..Увага.	**6**		1		5	**8**				8
ТЕМА 4.2. Відчуття та сприймання.	**8**	2	1		5	**8**				8
ТЕМА 4.3. Пам’ять.	**9**	2	2		5	**8**				8
ТЕМА 4.4. Мислення.	**11**	3	3		5	**8**				8
ТЕМА 4.5. Уява.	**9**		1	2	6	**8**				8
РОЗДІЛ 5. ЕТАПИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ										
ТЕМА 5.1. Закономірності психічного розвитку та формування особистості людини.	**8**	2	1		5	**13**		1	2	10
ТЕМА 5.2. Психологія дитини від народження до школи.	**8**	2	1		5	**11**		1		10
ТЕМА 5.3. Психологія молодшого школяра.	**7**		2		5	**10**				10
ТЕМА 5.4. Психологія підлітка.	**11**	3	2		6	**10**				10

ТЕМА 5.5. Психологія ранньої юності.	**10**	2	2		6	**10**				10
УСЬОГО ГОДИН	**180**	**32**	**34**	**4**	**110**	**180**	**6**	**8**	**2**	**164**

Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	**ТЕМА 1.1** Загальна характеристика психології.		2
2	**ТЕМА 1.2.** Предмет психології.	2	
3	**ТЕМА 2.1.** Особистість.	2	2
4	**ТЕМА 2.2.** Емоційно-вольові властивості особистості.		
5	**ТЕМА 2.3.** Складні індивідуальні властивості особистості.	2	
6	**ТЕМА 2.4.** Діяльність та спілкування людини.	3	
7	**ТЕМА 3.1.** Психологія груп.	2	2
8	**ТЕМА 3.2.** Особистість в групі. Міжособистісні стосінки.	3	
9	**ТЕМА 3.3.** Агресія та конфлікти.	2	
10	**ТЕМА 4.1.** Увага.		
11	**ТЕМА 4.2.** Відчуття та сприймання.	2	
12	**ТЕМА 4.3.** Пам’ять.	2	
13	**ТЕМА 4.4** Мислення.	3	
14	**ТЕМА 4.5.** Уява.		
15	**ТЕМА 5.1.** Закономірності психічного розвитку та формування особистості людини.	2	
16	**ТЕМА 5.2.** Психологія дитини від народження до школи.	2	
17	**ТЕМА 5.3.** Психологія молодшого школяра.		
18	**ТЕМА 5.4.** Психологія підлітка.	3	
19	**ТЕМА 5.5.** Психологія ранньої юності.	2	
	УСЬОГО ГОДИН	**32**	**6**

Теми практичних (семінарських) занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	**ТЕМА 1.1** Загальна характеристики психології.	2	1
2	**ТЕМА 1.2.** Предмет психології.	2	1
3	**ТЕМА 2.1.** Особистість.	2	1
4	**ТЕМА 2.2.** Емоційно-вольові властивості особистості.	2	

5	**ТЕМА 2.3.** Складні індивідуальні властивості особистості.	2	
6	**ТЕМА 2.4.** Діяльність та спілкування людини.	2	1
7	**ТЕМА 3.1.** Психологія груп.	2	
8	**ТЕМА 3.2.** Особистість в групі. Міжособистісні стосінки.	2	
9	**ТЕМА 3.3.** Агресія та конфлікти.	2	
10	**ТЕМА 4.1.** Увага.	2	
11	**ТЕМА 4.2.** Відчуття та сприймання.	2	
12	**ТЕМА 4.3.** Пам’ять.	2	
13	**ТЕМА 4.4** Мислення.	2	
14	**ТЕМА 4.5.** Уява.	2	
15	**ТЕМА 5.1.** Закономірності психічного розвитку та формування особистості людини.	2	1
16	**ТЕМА 5.2.** Психологія дитини від народження до школи.	2	1
17	**ТЕМА 5.3.** Психологія молодшого школяра.	2	
18	**ТЕМА 5.4.** Психологія підлітка.	2	
19	**ТЕМА 5.5.** Психологія ранньої юності.	2	
	УСЬОГО ГОДИН	**34**	**8**

Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	**Заочна форма**
1	**ТЕМА 1.1** Загальна характеристики психології.	7	8
2	**ТЕМА 1.2.** Предмет психології.	7	8
3	**ТЕМА 2.1.** Особистість.	5	8
4	**ТЕМА 2.2.** Емоційно-вольові властивості особистості.	5	8
5	**ТЕМА 2.3.** Складні індивідуальні властивості особистості.	6	8
6	**ТЕМА 2.4.** Діяльність та спілкування людини.	6	8
7	**ТЕМА 3.1.** Психологія груп.	7	10
8	**ТЕМА 3.2.** Особистість в групі. Міжособистісні стосінки.	7	8
9	**ТЕМА 3.3.** Агресія та конфлікти.	7	8
10	**ТЕМА 4.1.** Увага.	5	8
11	**ТЕМА 4.2.** Відчуття та сприймання.	5	8
12	**ТЕМА 4.3.** Пам’ять.	5	8
13	**ТЕМА 4.4** Мислення.	5	8
14	**ТЕМА 4.5.** Уява.	6	8
15	**ТЕМА 5.1.** Закономірності психічного розвитку та формування особистості людини.	5	10

16	**ТЕМА 5.2.** Психологія дитини від народження до школи.	5	10
17	**ТЕМА 5.3.** Психологія молодшого школяра.	5	10
18	**ТЕМА 5.4.** Психологія підлітка.	6	10
19	**ТЕМА 5.5.** Психологія ранньої юності.	6	10
	УСЬОГО ГОДИН	**110**	**164**

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Ануфрієва Н. М., Єрмакова Н. О., Зелінська Т. М. Соціальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. : Каравела, 2023. 296 с.
2. Варій М. Й. Психологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 288 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. О. В. Скрипченка. К. : Каравела, 2007. 399 с.
4. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. Теоретичний курс. К.: Центр учбової літератури, 2021. 388 с.
5. Загальна психологія: Навч. Посібник / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. К. : Каравела, 2023. 464 с.
6. Закалик Г.М., Терлецька Ю.М., Шувар Н.М. Соціальна психологія у термінах і поняттях. Львів: Львівська політехніка, 2018. 132 с.
7. Ільїна Н.М., Мисник С.О. Загальна психологія: теорія та практикум. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2014. 352 с.
8. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К. : Центр учбової літератури. 2010. 125 с.
9. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2008. 271 с.
10. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2008. 687 с.
11. Москалець В.П. Загальна психологія. К.: Ліра-К, 2024. 564 с.
12. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. К.: Либідь, 2005. 576 с.
13. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. для самостійної роботи студентів. К. : Академвидав, 2011. 376 с.
14. Павелків Р. В. Загальна психологія. К. : Кондор, 2024. 576 с.
15. Поліщук В. М. Соціальна психологія. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2023. 217 с.
16. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська книга, 2010. 351 с.
17. Психологія: Навч. Посібник. / О.В. Винославська, О.А. Бреусенко-Кузнєцов, В.Л. Зливков та ін.; за наук. ред. О.В. Винославської. Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. 352 с.
18. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. К.: Академія, 2024. 384 с.

19. Савчин М. В. Загальна психологія. К. : Академія, 2024. 352 с.
20. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Загальна психологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 296 с.
21. Темрук О. В. Соціальна психологія: практикум. К.: Каравела, 2023. 280 с.
22. Трофімов Ю. Л., Рибалка В. В., Гончарук П. А., Алексєєва М. І., Кириленко Т. С. Психологія : підручник. К. : Либідь, 2008. 560 с.

Додаткові:

1. Акцентуації характеру. Хрестоматія / [уклад. В.С.Грушко]. Тернопіль : Астон, 2008. 350 с.
2. Бедлінський О. І. Психологічні особливості організації провідної діяльності підлітків : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. 136 с.
3. Боришевський, М. Й. Дорога до себе : Від основ суб'єктності до вершин духовності. К. : Академвидав, 2010. 413 с.
4. Варій М. Й. Психологія особистості [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. МОН України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. К. : Центр учбової літератури, 2008. 591 с.
5. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К. : Центр учбової літератури, 2011. 111 с.
6. Волянська О. В. Соціальна психологія [Текст] : навч. посібник. К. : Знання, 2008. 275 с.
7. Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір. К.: Самміт-Книга, 2010. 431с.
8. Долинська Л. В., Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К. : Каравела, 2010. 303 с.
9. Життєві домагання особистості за ред. Ю.П. Мирончик. К. : Педагогічна думка, 2007. 452с.
10. Загальна психологія. Хрестоматія / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. К. : Каравела, 2023. 640 с.
11. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2007. 254с.
12. Подоляк Л. Основи вікової психології (Психологічний інструментарій) К. : Главник, 2006. 111 с.
13. Поліщук В. М. Криза 17 років як перехідний період від підліткового та юнацького віку (дівчата) *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 11. С. 16-20.
14 .Поліщук В. М. Кризи 13 років: феноменологія, проблеми : Монографія. Суми: Університетська книга, 2006. 187 с.
15. Психологія сім'ї: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / за заг. ред. В.М. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2009. 281 с.
16. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків: навч. посібник. К. : Академвидав, 2007. 239 с.
17.Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості : соціальна необхідність та безпека. К. :, 2009. 76 с.
18.Тихомирова, Є. Б., Постоловський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закладів. Суми : Університетська

книга, 2008. 239 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

https://library.sspu.edu.ua/ - електронна бібліотека СумДПУ імені А.С. Макаренка
http://www.share.net.ua/forum/index.php
www.culonline.com.ua
www.nbuv.gov.ua - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: [Веб-сайт].
http://www.library.ukma.kiev.ua – Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія».

9.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1.Нормативні документи МОН України
2.Підручники з психології для середньої та вищої школі
3.Практикуми з психології
4.Словники та енциклопедії з психології
5.Мультимедійна техніка для презентацій
6.Презентації лекцій
7.Сценарії ділових та рольових ігор
8.Роздатковий матеріал з психодіагностичних методик
9.Тестові завдання для комп'ютерного контролю